

jelenségével, mint az emberi jogok és méltóság megsértésének egyik újabb megjelenési formájával.

A tudományos ülés témájához kapcsolódó írását juttatta el a Magyar Kriminológiai Társaság számára Borai Ákos, aki a prostitúció jelenlegi hazai szabályozásával, valamint a jövőbeni kezelés lehetőségeivel foglalkozik. Tanulmányából igen átfogó képet nyerhetünk a hazai prostitúció legfontosabb jellemzőiről és a társadalmi reagálás, a jogi szabályozás ellentmondásosságáról. Lehetséges-e a prostitúció legalizálása és ezzel együtt a hozzá kapcsolódó "kriminális holdudvar" elszigetelése? E kérdésre keresi a választ Borai Ákos az emberkereskedelem és mások prostitúciója kihasználásának elnyomásáról szóló, New Yorkban 1950-ben kelt, nemzetközi egyezmény szakaszainak felhívásával.

A szerkesztő

Dr. Kránitz Mariann (főmunkatárs, Országos Kriminológiai és Kriminálisztikai Intézet):

PROSTITÚCIÓ - MÚLT ÉS JELEN

I. Frázisok és definíciók

Kétségtelen tény, hogy a prostitúció az egyike azon társadalmi jelenségeknek, amelyek - a már igencsak régóta és általánosan is bevett, elterjedt kitétel, a "divatos frázisok" szerint - a szó legszorosabb értelmében véve "végigkísérik az egyes ember egyedi, illetve az egész emberiség generális, történelmi életútját."¹

A sommás megállapításokat tekintve a közhelyek sohasem hordozzák a teljes igazságot, viszont mindig kifejeznek valamely, alapjaiban cáfolhatatlan, mélyen rejlő valóság-tartalmat.

Ehhez képest tehát mi is a prostitúció?

A régi - s ekként meglehetősen elkoptatott - közhelyek szerint a prostitúció nem más, mint - egyfelől - "a nők egyik ősi, tradicionális foglalkozási ága", míg - másfelől - a férfiak számára "a pénzért (anyagiakért) vásárolt, szexuális gyönyör", s végül, általában - a társadalomban szükségszerűen létező rossz, az erkölcsi "bukás", a társadalmi devianciák egyik formája, az egyén (s főként a nőnemű egyén) részint debilitásból, részint pedig a fokozott racionalitásból fakadó, erkölcsi kisiklása.²

Egy adott közelítésmód alapján ennek a közhelynek a megállapításai mélységesen igazak - más közelítés függvényében viszont korrigálандóak, vagy legalábbis némi kiegészítésre szorulnak.

Az igazságtartalom a következőkben foglalható össze:

1. A prostitúció valóban ún. "ősi" foglalkozási ágazat.
2. A prostitúció valóban - és elsősorban - a férfiak számára nyújt "pénzért vásárolt szexuális gyönyört".

3. A prostitúció (mindenestül) a mindenkori társadalmak realitása, általánosan létező jelenség.

A korrekció lényege pedig a következő:

1. A prostitúció nem csak (némely történelmi korszakban és némely földrajzi helyen pedig nem elsősorban) a nők, hanem legalább ekkora súllyal és jelentőséggel a férfiak foglalkozási ágazata is.

Igen gyakran - már az ókortól kezdve, de időről időre változó intenzitással - a kiskorúak, a gyermekek egyik fő foglalkoztatási és alkalmaztatási ágazata is.

2. A "pénzért vásárolt szexuális öröm" nem csak a férfiak, hanem a nők számára is egyre inkább konkrét lehetőségként nyilvánul meg. (Párhuzamosan avagy függetlenül az ún. patriarchális társadalom cinizmusától.)

3. A prostitúció kontinuitása magában foglalja a mindenkori hatalom, a jogi és az erkölcsi normarendszer egymástól koronként és területenként igencsak eltérő értékítéletét, beleértve azt az óriási ívet, amely a természetes elfogadottságtól a tolerancián át az aszociálisnak, illetve a már antiszociálisnak való bélyegzésen keresztül egészen a meghatározó erejű stigmatizációig tendál.

Ekként tehát a prostitúció - még mindig csak a közhelyek szintjén maradván, csak kissé másként fogalmazva - az antiszociális, (de legalábbis az aszociális) magatartások és viselkedésformák, illetve az illegitim, (de legalábbis csupán csak kis részben legális) pénzkereseti források egy adott ágának a gyűjtőfogalmaként (is) meghatározható, amelynek a specialitását az adja, hogy szoros és elsődleges összefüggésben áll a mindenkori társadalom szexuális viszonyaival: ugyanis döntő módon arra épül, meghatározó erővel abból építkezik.

Az ókortól napjainkig.

S talán egészen addig, amíg ember él a Földön.

Két fontos kérdés vetődik fel tehát. Az egyik az, hogy miként is definiálták a prostitúciót sok-sok évszázadon keresztül, a másik pedig az, hogy mindezen fogalom-meghatározásoknak mi a legmélyebb alapja.

I/I. A definíciók.

Ulpianus, a neves római jogtudós (a Kr.sz. II-III. évszázadban) - a történelemben talán nem, de - a tudománytörténet tanúsága szerint tudományos igénnyel mindenképpen elsőként vállalkozott arra, hogy a prostitúció fogalmát megalkossa.

Maradandót alkotott.

A definíció kialakításakor ugyanis (minden bizonnyal) figyelembe vette - egyfelől - a mindennapi élet reáliáit, míg - másfelől - tekintettel volt mindezek nyelvi letükröződésére is.

E kettős ráfordítást akkor is felhasználták a tudományos és a gyakorlati életben, és azóta - sok száz év múltán is - hasznosítja az egész világ.

I. A reáliák

Az ókori Rómában egy adott társadalmi réteg, a lakásuk (lakószobájuk) előtt álldogáló-sétálgató lányok és fiúk egyetlen - esetleg a legfontosabb - megélhetési forrása az volt, hogy az arajáró (célirányosan megjelenő avagy csak éppen odavetődő) kliensekkel alkalmi nemi és egyben üzleti kapcsolatot létesítsenek. A válogatás nélküli szexuális szolgáltatásért tehát anyagi ellenszolgáltatásban részesültek.

A prostitúció eme sajátos formája természetesen már az antik görög városállamokban is megvalósult.

2. A nyelvi tükröződés

A világtörténelem legelső, államilag engedélyezett, sőt, az állam által létrehívott és fenntartott - s persze, a bevételei után maximálisan adózó - bordélyait Solon alapította. Az e bordélyokról szóló leírásokban olvasható legelőször a "bordély előtt álló" kifejezés.

A latin - s abban az időben még igencsak "élő" latin - nyelvben pedig a "pro-stare" főnévi igenév voltaképpen annyit jelentett, mint hogy "kívül állni", azaz (pro=pre) "előtte állni", "nyilvános helyre kiállni". (Mármint a lakás-, illetve a lakószoba, vagy a bordély előtt, az imént említett céllal). Ebből az "előtte" vagyis "kívül"-állásból viszont egyenesen származik az Ulpianus-i, ám mára is áthagyományozódott "prostitúció" kitétel - vagyis a "kint álló", a "kapható", a "megvásárolható" - amely viszont olyannyira konkretizálódott egy adott tevékenységre (műfajra, jelenségre, jövedelemszerzési forrásra, stb.), hogy szinte teljességgel elképzelhetetlen például manapság, hogy egy politikus vagy egy gazdasági szakember "kívülálló" tevékenységét a fenti - egyébként nyelvtanilag helyes - kifejezéssel illessük.

De maradjunk a latin nyelvénél: "Mutato nomine de te fabula narratur"...

Ulpianus a prostitúció fogalmát "a nyilvánosan való (palam), válogatás- (passim) és lelki vonzódás nélküli (sine delectu), anyagi ellenszolgáltatás fejében eszközölt (pecunia accepta) nemi érintkezésben jelöli meg."³

A fogalom lényegét illetően már az ókori Rómában két irányzat alakult ki: az egyik a pénz, az anyagi ellenszolgáltatás (pecunia) elfogadására, míg a másik a "palam et sine delectu"-ra, azaz a nyilvános erkölcstelenségre helyezte a hangsúlyt. A későbbiek folyamán a fogalomhoz mindkét irányzat a "fajfenntartás hiányát" is hozzátette.

Ulpianus ezen meghatározása klasszikussá vált azáltal, hogy bekerült a corpus juris civilis-be, a digesztákba. (lib. XXIII., t. II.).⁴

A digeszták szavai pedig szinte szó szerint olvashatóak például a IV. (Kun) László uralkodása alatt Fülöp pápai legátus

által 1279-ben összehívott, budai zsinat 48. cikkelyében: "...mivel a rossz nőknek és különösen a nyilvános szajhának közelségéből, akik testüket hitvány pénzért vagy más díjért válogatás nélkül áruba bocsájtják..."⁵

A prostitúció római eredetű meghatározását a kánonjog is átvette. Szent Jeromos a Fabiolához intézett, 128. levelében azt írja: "Meretrix est quae multorum libidini patet", (vagyis hogy prostituált az, aki több férfi bujaságának átengedi magát), melyet a későbbiekben kiegészítettek azzal, hogy: "cuius publice venalis est turpitude", (vagyis hogy akinek gyalázata mindenki által megvásárolható.)⁶

Jobbára ugyanebben a körben mozogtak a későbbi évszázadok prostitúcióval foglalkozó szerzői is, bár olykor már feleslegesen, szinte a végtelékig igyekeztek finomítani a fogalom meghatározását.

Szolgáljon erre csak egyetlen példa: Bloch szerint a prostitúció "a házasságon kívüli nemi érintkezésnek bizonyos meghatározott formája, melyet az jellemez, hogy a magát prostituáló egyén többé-kevésbé válogatás nélkül, meg nem határozott számú személynek tartósan (fortgesetzt), nyilvánosan és közismerten (notorisch), ritkán ingyen, rendszeren azonban a keresetszerű megvásárolhatóság formájában közösüléshez vagy más nemi cselekvéshez (Handlung) odaadja magát, vagy pedig másfajta nemi izgalmat és kielégülést okoz és idéz elő és ezen erkölcstelen foglalkozás ellenében meghatározott ellenszolgáltatást nyer."⁷

1/2. A definíciók alapja

A fogalom-meghatározások alapjául szolgáló, mögöttes tényezők igen sokrétűek, a kiindulási pont mégis meglehetősen egyszerű és kézenfekvő.

Ez pedig nem más, mint az, hogy a szexualitás az emberi faj egyedeinél - hasonlatosan az állatvilághoz - éppoly fontos életmegnyilvánulás, mint például a légzés vagy az anyagcsere.

Hozzáteve persze, hogy a specialitását az adja, hogy elsődlegesen nem az ön-, hanem éppenséggel a faj fenntartását szolgálja.

Ezen felül pedig igazán nem elhanyagolható tényező az emberi szexualitásból - helyesebben inkább: a "szexus"-ból - származó, egyéni örömforrás sem.

E két körülmény számtalan egyéni és társadalmi bonyodalmat okozhat, (és okozott is), ám önmagában véve még nem szolgáltat kellő alapot a szexualitás koronként és földrajzi helyenként eltérő társadalmi megítéléséhez, s pláne nem a prostitúció létrejöttéhez.

Az emberi szexus társadalmi megítélése azonban - ez már történelmileg is igazolt konkrétum - koronként és területenként változik. Ennek alakulásában igen fontos faktorként hatott és hat közre ma is a mindenkori társadalmi miliő, az anyagi érdekviszonyok és lehetőségek szövevénye, a patriarchális társadalmi berendezkedés, a társadalom mobilitásának foka, a társadalmi tolerancia határértékei, a férfiak és a nők számára érvényes, kettős erkölcsi szabályozórendszer, az osztársadalmi és az egyes társadalmi csoportok (rétegek) hozzáállása, az egyértelmű avagy ambivalens szemlélet, a jog és a moralitás, az erkölcs és ezen belül is a nemi erkölcs (duplum) normarendszere, az egyén és a társadalom közötti viszony alakulása, az individuális autonómia és a közösségi értékek kapcsolata, és persze, még egy sor más, egyéb tényező is.

Ezek függvényében a szexualitás helye, súlya, jelentősége, ön- és közértéke területenként és történelmi koronként, időben és helyileg is rendkívül különböző.

E különbözőség létrejöttéhez és továbbéléséhez nagymértékben hozzájárul, illetve mindezek közös "szüleménye" az is, hogy a szexualitás - az egyéni örömszerzést és a faj fenntartását szolgáló funkcióján túlmenően, illetve immáron azt csak alig-alig figyelembevéve - az emberi társadalmak javarészeiben árucikké, jövedelemforrássá, profitábilis szolgáltatási ágazattá (is) képes válni.

Sajátos társadalmi kényszerűségként ugyanis megjelenik a prostitúció, amely jócskán túllép, hovatovább fennen hirdeti a

függetlenedését az "emberi szexus"-tól. Kilép az individuum, az egyén legmeghittebb, legbensőbb magánszférájából, a magánéletből, és részévé válik a gazdaságnak, a piacnak, a közéletnek.

A szexus tehát, mint életjelenség és mint sajátos, individuális örömforrás - bár a mindenkori társadalom nagy többségének tagjainál megtartotta és mindig is megtartja az eredeti rendeltetését - egy kisebb, ám annál szembetűnőbb, a szó szoros értelmében véve is kirakatban lévő és látványosan tevékenykedő társadalmi csoport (réteg? foglalkozási ág?) esetében jól láthatóan átváltozik: eredeti értelmét és rendeltetését elveszítve, más műfajú, más célzatú, más rendeltetésű jelenséggé, mégpedig egy igencsak jól jövedelmező "ipar"-rá, azaz üzletággá válik.

A szexualitás megítélésének ambivalenciáit tehát a prostitúció léte tovább bonyolította és bonyolítja: mind az egyén, mind pedig a társadalom számára az erkölcsi és a jogi "többes könyvelés"-t teszi lehetővé és indokoltá. Az "ezt mondom, de amazt teszem" gyakorlata pedig a látszat és a látszólagos, netán időleges eredményesség ellenére (legalábbis hosszú távon) egyetlen társadalomnak és egyetlen individuumnak sem szolgál - sem erkölcsi, sem pedig anyagi - hasznára.

Ellenkezőleg: ez az egyéni és osztársadalmi ellentmondásosság egyfelől - ritka kivételektől eltekintve - az értelemszerűen felmérhetetlen egyedi önsorsrontással, másfelől pedig a tömegméretekben jelentkező morális veszteséggel, felbecsülhetetlen károkozással jár.

Az erkölcsi és anyagi veszteségeket (történelmi léptékben) megsokszorozza, hogy a prostitúció egyáltalán nem újkeletű jelenség - léte egyidős az emberiség létevel, de - "születése" legalábbis az állam és a jogrendszer "születésével" azonos időszakra tehető.

Az mindenképpen bizonyosra vehető, hogy "bölcsője ott ringott, ahol az emberi civilizációé: Chaldeában."⁸ L'ennmaradásának és prosperitásának pedig az ókor, a középkor,

az új- és a legújabb kor gazdasági és társadalmi viszonylatai egyaránt kedveztek. És kedveznek ma is, a posztmodern korban.

Sőt, kissé továbblépve az időben: semmilyen bizonyító erővel bíró feltevésünk (világméretben avagy csak hazánkra érvényes elképzelésünk) sincs arra nézve, hogy ez a jelenség a közelebbi, vagy a kissé távolabbi jövőben teljes mértékben megelőzhető lenne, esetleg a központi regulációk, avagy a civil kezdeményezések, illetve mindezek együtthatása következtében - netán magától - megszűnne.

A prostitúció ugyanis ősrégi, s egyben - történelmi korszakokat átívelően - napjainkban is létező, "örökzöld" jelenség.

Ósi foglalkozás, ósi mesterség tehát - mondhatjuk ismételtelen és kellő alappal.

Ám mit is értünk voltaképpen a "prostitúció" modern, napjaink aktualitásait is lefedő fogalma alatt?

Véleményem szerint - az Ulpianus-i örökséget felhasználva, de a későbbi évszázadok kutatóinak túlzottan is részletekbe menő precizitásától óvakodva - célszerűnek tűnik az egyedi (individuális), valamint az osztársadalmi megjelenési formák között némi különbséget tenni.

Ennek megfelelően az egyedi, individuális prostitúció voltaképpen négy fontos elemet foglal magában.

Ezek pedig:

1. a prostituált a klienseit nem válogat(hat)ja meg. (Egyetlen kivétel a prostituált-társadalom legfelső lépcsőjén elhelyezkedő call girl, illetve call boy, az ókori hetérák egyenes leszármazottja, akit megillet ez a privilégium.)

2. a prostituált bármilyen fajta szexuális szolgáltatást nyújt(hat) vagy nyújtani köteles.

3. a prostituált lehet nő vagy férfi, akár gyermek is.

4. a prostituált az általa nyújtott szexuális szolgáltatásért minden esetben anyagi - esetleg nem-anyagi, de mindenképpen - valamiféle ellenszolgáltatásban részesül.

Az egyedi szintű prostitúció alatt értjük tehát azt a jelenséget, amikor valaki promiszkuens módon nyújtott, bármely fajta szexuális tevékenységéért anyagi vagy nem-anyagi ellenszolgáltatásban részesül.

Az osztársadalmi szinten megjelenő prostitúció az előbb említett, egyedi jelenségek összessége, amelynek minőségbeli többletét azonban az adja, hogy magában foglalja a további közreműködőket, a prostituáltra quasi "ráépülő", őt kizsákmányoló, egyéb szereplők népes hadát is.

Ezek sorában játsszák el a maguk sajátosan parazita szerepét elsősorban a prostitúció klasszikus "epizodistái", úgy, mint a "strici" (a futtató), a "kerítő", valamint a "bordélyos" (vagy szobáztató).

Napjainkra azonban már ez a klasszikus szereposztás is megváltozott: a mindenképpen a legnagyobb profitra törekvő, prostitúciós üzletágban elgépiesedett-elidegenedett a prostituált szerelmi szükségleteit és védelmét ellátni hivatott (?) strici, a "jóságos nagyanyóként" aposztrofált kerítő, a prostituált pálya "nyugdíjasa", a "madam", továbbá a "jó barátnő" szerepének eljátszását vállaló szobáztató. Helyüket anonim és a személyes kapcsolatoknak még a látszatát is kerülő apparátusok vették át: így például az ember-, a lány- avagy a gyermekkereskedők közvetítő irodái, a masszázsz- és relaxációs szalonok, továbbá a pcep-show-k tulajdonosai és alkalmazottjai, a kartellekbe tömörült futtatók, a beszervezést-alkalmazást újsághirdetés alapján felvállaló "kerítők", az ún. házi bordélyok arcnélküli tulajdonosai, az ún. házasságközvetítő vagy konzumnőket és "láncoslányokat" szerződtető apparátusok, és így tovább. Az emberi lelemény ebben a vonatkozásban is kimeríthetetlen.

Egy a lényeg: napjainkban, a XX.század végén az osztársadalmi szinten - azaz a társadalmi jelenségként megnyilvánuló - prostitúció szinte már túllép önnönmagán. Rendkívül profitábilis, jólmenő és hatékony üzletággá, iparrá, magasan szervezett üzleti tevékenységgé vált, amelyben a szervezeten kívüli, magányosan tevékenykedő lányok és fiúk már alig-alig találják meg a helyüket és számításukat. A

szervezetekbe önként avagy kényszer hatására beépülő prostituáltak pedig a kizsákmányolás egyik legaljasabb formájának esnek áldozatul.

A prostitúció ugyanis ebben az évszázadban, illetve az évszázad végén immáron teljes mértékben "nagyüzemmé" vált. Ennek - s nem utolsó sorban a legalitásra törekvésnek - az egyik jele az, hogy a bevételek után már számos országban adóznak a relaxációs stúdiók, masszázs-szalonok és peep-show tulajdonosok, a különböző (legálisnak feltüntetett, ámde illegális tevékenységet folytató) irodák, valamint maguk a szakszervezetbe tömörült prostituáltak is.

A "nagyüzemmé" válás másik jele pedig az, hogy a prostitúciós hálózat majd mindenütt kereskedik, üzletel és összefonódik a kábítószer- a fegyver-, a műkincs-, az ember- és számos egyéb, illegális kereskedelmi tevékenységgel, tehát a szervezett alvilág minden, jelentékeny hasznot hozó praktikájával, jól jövedelmező üzleti machinációjával.

A társadalmi jelenségként megnyilvánuló prostitúció - mivel szorosan kötődik a szervezett bűnözéshez - az egyes országok határain belül a már jól bevált "vetésforgót" alkalmazza (két-három hetenként vagy hónaponként mozgatja a lányokat és a fiúkat az adott ország különböző területein), illetve könnyedén átlépi az országhatárokat is. (Ismeretes, hogy a tőlünk keletebbre fekvő országok lányai nálunk, Magyarországon vállalnak "munkát", míg a magyar lányok a tőlünk nyugatabbra fekvő államokban "dolgoznak".)

Napjainkban a prostitúció ekként válik valóban nemzetközi jelenséggé, világméretűvé, internacionálissá. Érthető módon ezáltal tölti be az igazi rendeltetését: a közreműködők - jobb, megfelelőbb és találóbb magyar elnevezés híján hívjuk őket "prostitútorok"-nak - széleskörű összefonódásaik révén hivatottak és képesek is arra, hogy a prostitúciót az egyszerű (?) szexuális szolgáltatásból iparaggá, jól jövedelmező üzletté "fejlesszék". Olyan üzletté, amelyben már távolról sem az egyedi "munkavállaló" egyéni haszna a jelentős, hanem mindezen -

egyre kiszolgáltatottabbá váló - "munkások" ezrei, százezrei, netán milliói profit-termelő tevékenysége.

Mindez persze a modern kor, főként a XX. század terméke, melynek kialakulásához igen hosszú, történelmi út vezetett.

E történelmi út első mérföldköve azonban a szakrális (templomi), valamint a profán (tulajdonképpen a mai értelemben vett) prostitúció megjelenése, e kettő "békés egymás mellett élése", illetve szétválása, a szakrális prostitúció megszűnése és a világi prostitúció továbbélése. A prostitúció lényegének, rendeltetésének, a mindenkori társadalomban elfoglalt helyének a megértéséhez azonban feltétlenül hozzátartozik a kezdetek ismerete is.

II. A szakrális prostitúció

Az időszámításunk előtti két-három évezred - de feltehetően visszamenőleg ennél még sokkalta hosszabb időszakra is érvényes - írásos hagyatékaik alapján az állapítható meg, hogy Európa, Ázsia és Afrika jelentős részén a templomi prostitúció az egyén és a szűkebb-tágabb közösség életét meghatározó, igen fontos jelenség volt.

Megvalósulásában jelentékeny szerepet töltöttek be a nők. Értelemszerűen, hiszen a fajfenntartás kötelessége és felelőssége az ő vállukra nehezedett. Így tehát a szerelem és a termékenység istennőjének legszentebb papnői is a "gyengébb nem" soraiból kerültek ki.

Ám a "szolgálólányok" mellett fontos feladatokat teljesítettek az istenek és az istennők "szolgái" is, azaz, egyáltalán nem volt ismeretlen a vallásos férfiprostitúció sem.

Igazolja mindezt az ókori Babylonban a Melitta-kultusz, Föníciában (különösen Karthagóban, Sidonban és Tirusban) az Astarte nevű istennő különös tisztelete, akit Armediában Anaitis-nek neveztek, másutt Urániának avagy Mitrának. Az ókori Rómában Venus és Adonis, Egyiptomban pedig Diana, Osiris és Isis, mindkét nem részéről egyaránt megnyilvánuló vallási

ceremóniákban - a szakrális prostitúció legklasszikusabb formáinak érvényre juttatásában - nyert dicsőítést.

A legérdekesebb talán - több szempontból is - a Ciprus szigetén megvalósuló templomi prostitúció. Itt ugyanis az ókorban szám szerint húsz gyönyörű templomot emeltek, természetesen gondoskodva a válogatott személyzetről, a papokról és papnőkről egyaránt, mégpedig Venus Duplex Amathunsia tiszteletére, aki Catullus, a költő szerint nem más, mint a Venust és Adonist egymagában egyesítő, kétnemű istenség.

Persze: "... mert az ember kétnemű..."

Bármilyen elnevezéssel is illették, a lényeg - legalábbis ilyen történelmi távlatból, számunkra legalábbis - mindig azonos: a cél a csekély lélekszámú, rendkívül polarizált törzsek és népcsoportok fennmaradásának, a termékenységnek a lehető legmagasabb fokú biztosítása.

Ehhez képest igazán nem nevezhető véletlennek, hogy a legelső (s ezáltal is igazoltan a legfontosabbnak ítélt) istenség, akinek az Attika országait egyesítő, első görög király, Theseus, templomot emelt Athén falai között, nem volt más, mint Aphrodithé - a szerelem istennője. Aki védelmezője a szerelemnek, de meg is követeli, hogy a termékenység érdekében áldozzanak neki.

De lám, már a történelmi fejlődés eme korai stádiumában is strukturálódott a prostitúció jelensége: Theseus ugyanis (gyanútlanul avagy bölcs megfontolásból) egyszerre két templomot építtetett. Az egyiket Aphrodité Hetaera, a másikat pedig Aphrodité Porne megnevezéssel, illetve tiszteletére. A "hetaera" szó jelentése ugyanis nem más, mint barátnő, társnő, odaadó, jó barát (s ez volt a megnevezése az ókori görög prostituáltak elitrétegének is), míg a "porne" kitétel jelentése egyszerűen csak annyi, hogy kéjné, utcalány (ebben fedezhető fel egyébként a manapság oly gyakran használt "porno" kifejezés eredete).

Am Theseus - számunkra is sokatmondóan - még ennél is tovább ment: hogy az Aphrodité Hetaera kultuszához képest

háttérbe szoruló Aphrodité Porne tekintélyét helyreállítsa, illetve a két kultuszt kiegyensúlyozza, ez utóbbi istennő szobra mellé egy másikat is helyeztetett, mégpedig Pitho-nak, a rábeszélés istennőjének az alakját... Talán nem is nagy túlzás, ha ebben az együttes ábrázolásban Pithot, mint a legelső prostitútor, a legelső kerítőt látjuk testet ölteni (aki természetesen női alak, és természetesen nem a hetéra, hanem az utcalány figurájához társul).

A vallási prostitúció centruma Korinthosz volt, ahol több, mint ezer nő szolgált a csodálatos templomokban. Közmondásossá vált, szent zarándokhely ez, ahol híres férfiak - közéleti személyiségek, bölcsek, politikusok, atléták, stb. - egymással versengve egész vagyonokat áldoztak az "istennők" és azok szolgálói tiszteletére. Megjegyzendő azonban, hogy a templomokon kívül az ezekkel voltaképpen azonos szolgáltatást nyújtó, számos bordély is működött. Ezek látogatása viszont - bár bevett gyakorlat volt - semmiképpen sem számított státusszimbólumnak.

Armédiában a szülők fogadalma alapján kerültek már gyermekként Anaitis istennő szolgálatába a kisfiúk és a kislányok, akiknek kötelességük volt étellel-itallal (is!) megvendégelni a szentélybe lépő idegent. A mindezekért járó áldozati adomány az istennő elidegeníthetetlen tulajdonába került, a kis szolgák és szolgálók tehát ezáltal anyagiakban nem nagyon gyarapodtak. Viszont ezek a lányok és fiúk igen nagy társadalmi megbecsülésben részesültek, remek esélyekkel kötöttek házasságot, s a későbbi házastárs igencsak büszke volt a korai vallásos buzgalmukra...

Babylonban minden nőnek életében egyszer (csak egyetlen egyszer, de akkor elodázhatatlan) kötelessége volt Melitta templomába zarándokolni, és ott a legelső, őt a "Melitta istennőt hívom fel tanúnak!" szavak kíséretében megszólító, s egy pénzdarabot az ölébe dobó férfival közöselni. Az összeg változó volt, de bármily csekély is lehetett, visszautasítani nem volt szabad, mert az az istennő tulajdonát képezte. Viszont, amennyire szigorú előírás volt ezen áldozat bemutatása, éppoly

szigorú szabály volt az is, hogy a nőknek, további életük során, anyagi ellenszolgáltatásért szexuális szolgáltatást nyújtani tilos. (Herodotosz, a nagy történetíró meglehetősen kajánsággal jegyzi meg: akadtak nők, akik még szinte le sem ültek a templomkertben, máris "elkeltek", míg másoknak hetekig-hónapokig kellett ott rostokolniok...)

A szakrális prostitúció nagy teret hódított az ókori Rómában is, és hosszú évszázadokon át fenn is maradt. Kezdetét - természetesen erős szimplifikálással, de azért a lényegét jól illusztrálva - egészen Róma megalapítására vezetik vissza. Mégpedig Acca Laurentia, azaz Lupa, a nőstényfarkas nevéhez kötik, aki nem más, mint Romulus és Remus anyja. A Róma alapításához fűződő legendának egy kevésbé misztikus, viszont annál életszerűbb változata szerint Lupa csak annyiban volt "farkas", hogy egyedülálló volt, egyedül "vadászott", s mint egyedülálló nő, a vándorlásai során a megélhetését a pásztoroknak nyújtott szexuális szolgáltatásai által biztosította. Így nevelte fel a későbbi nagyhatalom első királyait, akik viszont anyjuk emlékére és tiszteletére számos, a szakrális prostitúció fogalmi körébe tartozó ünnepet rendeztek. Hozzá kell tenni, hogy a monda eme profanizált változatának valóság tartalmát mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy "lupanaria"-nak az ókori Róma egész történetében nem a valódi farkasodót, hanem következetesen a bordélyokat nevezték.

A szakrális prostitúció az évszázadok folyamán fokozatosan profanizálódott: a két forma eleinte tapasztalható, ún. "békés egymás mellett éléséből" a világi prostitúció lassú előtérbe kerülése, majd egyedülállóvá válása kísérhető nyomon.

Jól példázza ezt a lassú, de kitartóan érvényesülő folyamatot az ókori Ciprus prostitúciója: a Venus istennő papnői és papjai egyre gyakrabban tartják meg a saját maguk számára az áldozati adományt, míg végül ez kizárólagosan és legálisan is a saját hozományukká válik. "Látjuk tehát, hogy a pénzért való szerelmeskedés, amely kezdetben a szerelem istennőjének a kontójára történt, gyorsan alakul át üzletszerű prostitúcióvá, és az

istennő "papnői" igen hamar felismerik, hogy a "szent áldozatkészség" jövedelmező foglalkozás is lehet."

A Biblia Ótestamentuma azt bizonyítja, hogy a zsidó nép is rendre megteremtette a maga szakrális prostitúció-helyeit, a Baál, Boloch és Astarté tiszteletére emelt templomokat, és az áldozatok bemutatásakor is kitűnt szorgalmával. A hagyományok továbbélésének az egyik jele az, hogy az egyistenhitre történő áttérést követően - a társadalmi és a vallási vezetők határozott fellépése ellenére - leplezetten és titkosan, de továbbra is gyakorolták a vallási prostitúciót. A másik jele pedig az, hogy hosszú évszázadokig egyenesen Jahve isten templomának a környéke szolgált az immáron mindinkább profanizálódó prostitúció szálláshelyéül.

Egészen az újtestamentumi időkig, amikor is Jézus - korbáccsal a kezében - kiűzte a templomból a kufárokat, belcértve tán a testükkel kufárkodókat is.

Ez utóbbi tettet a maga szimbolikus jelentőségében ítélhetjük meg a leghelyesebben: az időszámításunk körüli évszázadokra a szakrális prostitúció - amely hosszú ideig a világi prostitúció mellett, attól meglehetősen elkülönülten létezett - olyannyira háttérbe szorult, hogy idővel végképp meg is szűnt. Mint ahogyan megszűnt a funkciója az emberiség életében.

Annál jobban prosperált és prosperál ma is az ún. profán prostitúció, mégpedig annak mind a hetero-, mind pedig a homoszexuális formája.

III. A heteroszexuális és a homoszexuális prostitúció

Magától értetődő, hogy heteroszexuális prostitúcióról akkor beszélünk, amikor a prostituált és a kliense különemű, míg homoszexuális prostitúcióról akkor, ha mindketten azonos nemhez tartoznak.

Ekként - legalábbis elvileg, de amint azt az élet nap mint nap igazolja, gyakorlatilag is - mind a két alaptípusnak két-két altípusa különíthető el:

1. A heteroszexuális prostitúción belül egyfelől, ha a női prostituált létesít anyagi ellenszolgáltatásért nemi kapcsolatot férfiakkal, valamint - másfelől - ha a férfi prostituált teszi ugyanezt női kliensekkel.

2. A homoszexuális prostitúción belül pedig egészen eltérő jellemvonásokat mutat a nők egymás közötti, valamint a férfiak ugyancsak egymás közötti prostitúciós nexusa.

Kissé részletesebben tehát: amióta világ a világ, a matematika szabályainak megfelelően a prostitúciónak alapvetően négy fő fajtája létezik.

Ezek pedig:

1. A női heteroszexuális prostitúció - vagyis a lehető legklasszikusabb forma, amelynek egyedülvalóságát nem csak a laikusok, hanem még számos szakember is (akarva-akaratlan) hangsúlyozza.

A témában kissé mélyebben elmerülök ezen kizárólagosság helyénvalóságát már megkérdőjelezzük, ám egy részük - mindennek ellenére - a közelítés jellegén mégsem változtat. (Talán, mert így egyszerűbbnek tűnik a probléma boncolgatása, főként a patriarchális társadalom férfitagjai, illetve hímnemű kutatói számára.) Jól példázza ezt a már több ízben hivatkozott, egyik hazai alapmű szerzőjének az okfejtése, mely szerint: "A prostituált klasszikus fogalma a nő személyéhez kötődött, aki a férfinak, tehát másnemű egyénnek adja át magát. Könyvünkben a prostitúciónak ezért fajtájával fogunk foglalkozni, de teljesen igazat kell adnunk azon újabb szerzőknek, akik a prostitúció fogalmát éppen az eredeti klasszikus elgondolás alapján kibővítik, az ókorban ugyanis léteztek bordélyok, ahol a prostitúció alanyát férfiak képezték, továbbá férfiak, akik nőkkel szemben játsszák a prostituált szerepét s a tribadia keretén belül is előfordul a prostitúció."¹⁰

A női heteroszexuális prostitúció azt jelenti, hogy férfiak fizetnek nőknek a legkülönfélébb szexuális (avagy szexuális jellegű) szolgáltatásokért. E megvalósulási forma - ha nem is a

leginkább elterjedt, de - mindenképpen a legismertebb, a köztudatba legmélyebben beivódott prostitúciós jelenség, továbbá ez az a típus, amelyre szinte mindenki gondol akkor, amikor a "prostitúció" kifejezést említik. Széleskörű ismertsége, illetve a "prostituált egyenlő a nőnemű lényel" megnevezésű paradigma betudható többek között annak is, hogy a prostitúciót üző, azt megélhetési forrásul kiaknázó nők általában - dacára a társadalmi rosszallásnak - többnyire felvállalják a foglalkozásukat, hordják és néven is nevezik a stigmát.

2. A férfi homoszexuális prostitúció, amikor férfiak nyújtanak anyagi ellenszolgáltatást más férfiaknak szexuális tevékenységükért.

Igen gyakori, de a lehető leginkább látens megjelenési forma. Egyes, jól tájékozott kutatók szerint legalább annyi férfi prostituált van a világon, mint amennyi nő, mások szerint viszont arányaiban még jóval meg is haladja azt. Megbízható statisztikai adatok természetesen nem állnak rendelkezésre, de igazolásként a legtöbbször az AIDS rohamos terjedésére, illetve a homoszexuális mozgalmak aktivizálódására hivatkoznak.

A férfi homoszexuális prostitúció jelentőségének és terjedésének közvetett bizonyítéka viszont az, hogy - a nőkkel ellentétben - a férfi prostituáltak szinte sohasem vállalják fel a megélhetési forrásukat. Ellenkezőleg. Rendkívül férfiasnak, férfias foglalkozást üzőnek tüntetik fel magukat, és számos megelégedett barátnővel dicsekednek. Az életmódjuk háttérben meghúzódó, prostituálódásra készítő-kényszerítő tényezőkről - mint például a gyermek- vagy fiatalkori abúzus, netán az olyan totális rendszerekhez való tartozás, mint a nevelőintézet, a kaszárnya vagy a börtön - mélységesen hallgatnak. Talán még önmaguk előtt is.

Tény azonban, hogy a férfi-prostituált klienseinek a száma, nagy átlagban, messze meghaladja a nők klienseinek a számát. (Évente átlagosan négy számjegyű.) Továbbá az is tény, hogy a napjaink társadalmában már önmagában véve magát a férfi homoszexualitást is marginalizálja, a férfi homoszexuális

prostitúciót pedig egyenesen az egyik legmegvetendőbb pénzkereseti forrásként ítéli meg.

3. A férfi heteroszexuális prostitúció, amikor a nők fizetnek a férfiaknak a szexuális teljesítmény honorálásaképpen.

Ismereteink szerint ez meglehetősen ritka jelenség, hovatovább ezúttal inkább valamiféle ún. "félprostitúciós" forma létezhet. Annak ellenére, hogy manapság már hazánkban is egyre több fiatal ember fog olyan jellegű vállalkozásba, amelynek lényege az idősebb hölgyek - jószerével a jómódú, középkorú üzletasszonyok - főként társasági, de az egyéb irányú szükségleteinek is az anyagi ellenszolgáltatás (órabér) fejében történő kielégítése. Természetesen előfordul, hogy egy-egy nő "kitart" egy (nálánál általában jóval fiatalabb) férfit, és/vagy ajándékokat, anyagi juttatásokat nyújt a szexuális örömeikért. Ám az egy-egy konkrét nemi aktusért való, közvetlen, pénzbeli fizetés a nők körében inkább csak elvétve fordul elő. Általánosan elterjedtnek semmiképpen sem nevezhető.

Itt inkább az ún. "gigoló"-jelenségről van szó, annál is inkább, mivel - már csak a biológiai determinációkból adódóan - viszonylag ritka, hogy egy férfi a nőknek produkált szexuális tevékenységére alapítsa a megélhetését, a teljes anyagi egzisztenciáját.

4. A női homoszexuális prostitúció az a jelenség, amikor a nőknek más nők fizetnek a szexuális szolgáltatásokért.

A prostitúciónak ez a formája is csak viszonylag ritkán fordul elő, mert - a kutatások és a mindennapok tapasztalatai szerint - a homoszexuális nők egymás közötti kapcsolatai körében sokkal erősebb a kizárólagosságra törekvő, kétszemélyes kötődés, az igen szoros érzelmi viszonyulás, mint akár a heteroszexuálisok között. Mindenesetre ilyen is akad, és tipizálható is. Jószerével nem létezik olyan emberi elfoglaltság, amely csupán csak az egyik emberi nemhez kötődne.

Ehhez képest magától értetődő, hogy a női homoszexuális prostitúció megvalósulási körében (melynek kiváló táptalajai -

hasonlóan a férfi homoszexuális prostitúcióhoz - ugyancsak az azonos neműeket összezáró, totális rendszerek) számos nőnemű "strici" is munkálkodik. Ezeknek a tevékenysége - durvaságban, erőszakosságban és kíméletlenségben - messze meghaladja az átlagos (hímnemű) futtatók ilyenirányú cselekvőségét: gyakori a verés, a kínzás, a testi-lelki megalázás.

A teljesség kedvéért e négy főtípuson kívül, quasi ötödik, illetve hatodik lehetséges prostitúciós formaként - ellentmondva a biológia és a matematika szabályainak - mindenképpen meg kell említeni a gyermek prostitúcióját is.

Azt a formát tehát, amikor ivarérett felnőtt - akár férfi, akár nő - a még ivaréretlen emberi lényel folytatott szexuális játékaikért anyagi ellenszolgáltatást nyújt. Ezt a jelenséget azonban egyetlen kutató sem sorolja a prostitúció fő megjelenési formái közé, bár végtelenül szomorú, hogy napjainkban nemcsak hogy létezik, hanem a világ számos részén még emelkedő tendenciát is mutat ez a jelenség.

Írásos dokumentumok bizonyítják, hogy az ókori rómaiak már a csecsemőket is behurcolták a bordélyokba, és az egészen kicsi, éretlen emberpalántákat is különféle szexuális jellegű szolgáltatások elvégzésére készítették (ha nem is kényszerítették). A prostituáltak ifjú utánpótlás-csapata azonban mindezen cselekményeket az életkornak és a testi fejlettségnek a függvényében volt köteles ellátni.¹¹

Ez a társadalmi jelenség Julius Caesartól a reneszánsz korán át napjainkig végigkíséri az emberiség életútját. Mint ahogyan az ókori Perzsiát a kisfiú-bordélyai, úgy a jelenkori Columbiát, Indiát, a Fülöp-szigeteket, Afrika számos országát az utcai gyermekprostitúció felfoghatatlan méretei (is) jellemzik. A gyermekprostitúció terjedésének is betudható, hogy több országban egész nemzedékek hiányoznak az adott nép "életfájáról": egész évjáratok tűntek el szinte nyomtalanul a prostitúció bugyraiban.

A gyermekprostitúció szegény kis áldozatai - a sokszor nem csak lelkiileg, hanem fizikailag is effektíve megnyomorított,

általában is embertelen, de a gyermekhez semmiképpen sem méltó körülmények közé kényszerített, kicsi gyerekek - a felnőttek perverz szexuális ténykedéseiből semmiféle anyagi hasznot nem húznak. Ekképpen tehát ebben az esetben - egyedi szinten - valódi prostitúcióról nem beszélhetünk. Annál inkább előtérbe kerül viszont az embertelen ember- és gyermekkereskedők, a kerítők, a stricik és a prostitúciós tevékenység egyéb parazitáinak az ezúton a zsebébe vándorló, igencsak jelentékenynek mondható profit. Vagyis, tömegjelenségi szinten már ezúttal is a prostitúció fogalmi körébe vonható jelenség realizálódik.

Végezetül egyetlen, utolsó megjegyzés, amely egyaránt vonatkozik a prostitúció különféle típusaira, de a jelenség reglementációjával, a prohibícióval, illetve az abolícióval kapcsolatos kérdések megítélésére, illetve a gyermekprostitúció problematikájára is.

E megjegyzés pedig csak annyi, hogy a demokrácia egyik sarkköve a tolerancia, a másság elviselésének "össznépi tudománya és gyakorlata".

Ennek jegyében a felnőtt - tehát a teljes jog- és cselekvőképesség birtokában lévő - ember (legyen akár férfi, akár nő), a társadalom és a társadalom valamennyi más tagjának érdekei szem előtt tartásával, azok sérelme nélkül ott és akként keresheti a boldogulását, ahol és ahogyan tudja. Légyen az a szellemi, vagy netán a testi-fizikai potenciáljainak az áruba bocsátása.

A társadalom továbbélésének viszont alapvető feltétele és egyben garanciája is az ifjú nemzedékek egészséges, valóban emberi léptékű felnevelésének biztosítása. Tehát minden olyan atrocitástól való megvédése, mint amelyet a gyermekprostitúció jelent vagy jelenthet.

Jegyzetek

1. Dufour, P.: L'histoire de la prostitution. Magyar Téka, Budapest, 1948. 5. és következő oldalak.
2. Az idézőjelbe tett definíciók ugyanúgy "sommásak", mint amely meghatározásokat illusztrálni hivatottak. Ezért a pontos forrás-megjelöléstől szükségszerűen el kellett tekintenem.
3. In: Bíró, B.: A prostitúció. A M. Kir. Rendőrség országos szaktanfolyamainak kiadványa, Budapest, 1933. 5. oldal
4. Bíró, B.: A prostitúció. i.m. 5. oldal
5. Bíró, B.: A prostitúció. i.m. u.o., hivatkozással Siklóssy: A régi Budapest erkölése c. munkájára, Bp. 1922.
6. Bíró, B.: A prostitúció. i.m. u.o.
7. Bíró, B.: A prostitúció. i.m. 6. oldal
8. Dufour, P.: L'histoire de la prostitution. i.m. 5. oldal
9. Aldor, V. - Buschan, G. - Moll, A.: A prostitúció. Sándor József és társa, Budapest, Vita Sexualis IV. kötet (dátum nélkül), 53. oldal
10. Bíró, B.: A prostitúció. i.m. 5-6. oldal
11. Benjamin, H. - Masters, R.E.I.: Prostitution and morality. New York, Julian Press, 1964. 160-162. oldal